

DEFICITUL CICLULUI DE VIAȚĂ AL POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ: DOVEZI ȘI IMPLICAȚII ÎN BAZA CONTURILOR NAȚIONALE DE TRANSFER¹

**Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, doctor în sociologie, conferențiar cercetător
INCE, Centrul de Cercetări Demografice, Republica Moldova**
<https://orcid.org/0000-0002-7743-7206>, buciuceanuvrabie@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2022.16.2>

Abstract. *The paper presents some results of the analysis of the Life Cycle Deficit (LCD) of the population aged 60 and over, based on the data frame of the National Transfer Accounts (NTA) for 2019. Based on age profiles of aggregate data is attested that the LCD of the elderly population in Moldova is about 41% of the LCD of all ages. The primary sources of livelihood for the elderly are not so much income from work but public transfers (payments for social programs, including pensions, healthcare and social services) – 37.8%. Redistribution of private asset-based reallocations plays a fairly significant role in financing the consumption of older people (30.7% of consumption). Along with advancing age, the economic activity of the population inevitably decreases. During the pre-retirement period, the self-employment labor income remains to have a special role in supplementing incomes and becoming the only source after age 75. People aged 60-75 continue to be donors in intergenerational transfers. Only after the age of 75+, do the elderly become recipients of private transfers. A gender characteristic is that older women remain the main beneficiaries of private transfers due to higher life expectancy. The aging of the population will accelerate in the coming decades, according to forecasts. Therefore, the share of the economically dependent population and the LCD will increase. More vigorous policy efforts are required to improve productivity and increase the potential of the working-age population, including by ensuring active and healthy aging and social security for the elderly.*

The article was elaborated within the State Program Project (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migration, demographic changes, and situation stabilization policies”.

Keywords: *National Transfer Accounts, life cycle deficit, population ageing*

JEL: *J11, J18*

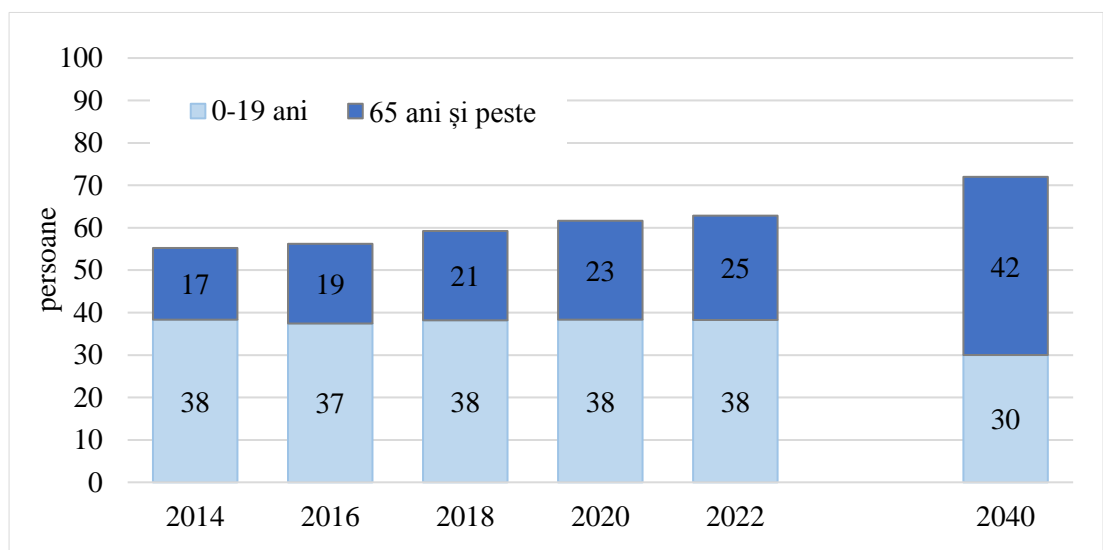
UDC: *314.1, 332.8*

Republica Moldova a intrat într-o fază în care evoluțiile demografice nu oferă bonusuri pentru dinamica economică. Modificările în structura de vârstă a populației, creșterea numărului persoanelor în etate induc o majorare continuă a ratei de dependență a vârstnicilor, cu efect direct asupra standardelor de trai, creșterea volumului transferurilor pentru fondul social, pensii, pentru sistemul de sănătate. O populație îmbătrânită pune presiune asupra bugetului, asupra societății în ansamblu, deoarece numărul de lucrători scade în raport cu numărul de consumatori. Acest fenomen este cuantificat prin raportul de susținere dintre numărul total de lucrători față de

---

¹ Studiul a fost realizat în cadrul proiectului din Programul de Stat 20.80009.0807.21 „Migrație, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației (2020-2023)”. Implementarea metodologiei CNT în Moldova a fost realizată cu sprijinul financiar al Fondului pentru Populație (UNFPA).”

numărul de consumatori (care include pe fiecare – copil, tânăr, vârstnic). De altfel, potrivit prognozelor demografice (Gagauz et.al. 2021) către anul 2040 la 100 persoane în vârstă economic activă (20-64 ani) vor reveni 42 de vârstnici de 65 de ani și peste, valoare dublă în raport cu anul curent, și 30 de copii (0-19 ani) (Figura 1). Indicatorii ocupaționali sporadici pentru populația în vârstă activă, emigrarea persoanelor tinere intensifică riscul pierderilor economice în viitor. În ultimul deceniu devine tot mai accentuată necesitatea de monitorizare a balanței intergeneraționale la venituri și consum, inclusiv pentru previziuni sistematice ale bugetului public. Conturile Naționale de Transfer (CNT) permit o analiză complexă a faptului câți bani publici sunt cheltuiți pentru oameni în diferite etape ale vieții lor, dar și resursele masive, pe care familiile înseși le transferă între generații, în numerar și în timp (Sambt, J., Hammer, B., & Isteniț, T. 2021).

Figura 1. Rata de dependență demografică a copiilor (0-19 ani) și vârstnicilor (65+ ani), per 100 persoane de vârstă 20-64 de ani

Sursa: calculat în baza datelor BNS și a prognozei demografice elaborate de CCD (Gagauz et.al., 2021)

Pe axa vieții, la începutul și spre sfârșitul vieții, trăim o perioadă lungă când consumăm mai mult decât producem prin muncă. Potrivit metodologiei CNT, aceasta este perioada Deficitului Ciclului Economic de Viață (DCEV), când valoarea totală a bunurilor și a serviciilor consumate de membrii unei grupe de vârstă depășește valoarea bunurilor și serviciilor produse de membrii ei. Prezentul articol vine cu o analiză a particularităților ciclului economic de viață și a deficitului acestuia pentru populația în vârstă de 60 de ani și peste, luând drept bază cadrul de date complexe ale CNT pentru anul 2019. Potrivit datelor statistice actualizate, în structura pe vârste a populației practic fiecare

a patra persoană din țară este în vârstă de 60 de ani și peste (593 mii persoane sau 22.8% în totalul populației), iar dintre acestea mai mult de jumătate (60.1%) sunt femei.

Deficitul ciclului economic de viață crește semnificativ la grupele de vârstă mai înaintate, veniturile devenind tot mai mici, iar sistemul de sprijin pentru perioada de după pensionare mai problematic. Asociat cu o perioadă lungă de dependență acest deficit este determinat cel mai mult, totuși, de nivelurile scăzute de ocupare a populației și de veniturile mici. În baza profilurilor de vârstă ale datelor agregate ale CNT, se atestă faptul că DCEV al populației în vârstă de 60 de ani și peste constituie aproximativ 41% din deficitul estimat pentru toate vârstele sau peste 27.5 milioane lei.

Pe axa vieții femeile au un deficit mai mare în raport cu bărbații, atât în perioada vieții economic active, ca urmare a dedicației pe care o au pentru rolurile familiale (nașterea, creșterea și îngrijirea copiilor), cât și după vârsta de 60 de ani, femeile rămânând în proporție mai mare văduve, trăind solitar și cu o longevitate mai mare comparativ cu bărbații, dar și cu venituri tradițional mai mici. Valorile agregate pe totalitatea generațiilor în vârstă de 60-70 de ani arată un DCEV dublu mai mare în cazul femeilor comparativ cu situația bărbaților.

Tabelul 1. Deficitul ciclului economic de viață (DCEV) pentru populația de 60 de ani și peste, milioane lei, valori agregate

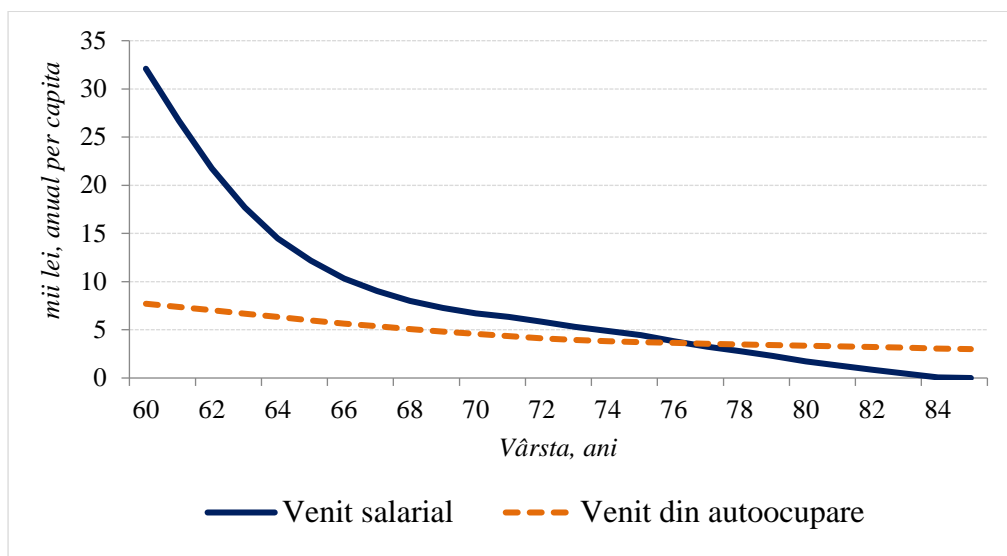
Vârsta	Total	Bărbați	Femei
60 ani +	27.506.517	9.805.911	17.700.606
<i>Pe grupe de vârstă</i>			
60-64 ani	7.285.688	2.467.086	4.818.602
65-69 ani	8.566.447	3.284.375	5.282.071
70-74 ani	4.642.969	1.703.241	2.939.728
75-79 ani	3.491.801	1.217.338	2.274.462
80 ani +	3.519.613	1.133.870	2.385.742

Sursa: estimat în baza Conturilor Naționale de Transfer calculate de Valeriu Prohnițchi

Individual, pe cap de locuitor în vârstă de 60 de ani, deficitul ciclului economic de viață este de circa 20 mii lei anual (sau 1630 lei lunar) în cazul bărbaților și de aproape 37 mii lei anual (sau 3054 lei lunar) în cazul femeilor. Pe măsura înaintării în vârstă crește și DCEV, la vârsta de 70 de ani fiind deja de 51.3 mii lei anual la bărbați și 56.6 mii lei la femei. După vârsta de 75 de ani discrepanța de gen dintre valorile nominale (per capita) ale DCEV se micșorează, iar valoarea deficitului se menține în medie peste 56.1 mii lei/ per capita anual (sau 4675 lei / per capita lunar).

Creșterea deficitului ciclului de viață a populației în vârstă de 60 de ani și peste este conectată direct cu veniturile de muncă, întreruperea vieții productive, continuitatea activității de muncă. Specific țării noastre este că la

vârsta de (pre)pensionare prezența pe piața muncii este sporadică, iar veniturile de muncă sunt mici. Din datele Indicelui Îmbătrânirii Active se atestă că după vârsta de 55 ani doar una din patru persoane este angajată în câmpul muncii formale. La momentul stabilirii pensiei, de asemenea doar 1/4 din pensionari pentru limita de vârstă erau angajați în câmpul muncii (BNS, 2022). Potrivit CNT, în anul 2019 venitul salarial al unei persoane de 60 de ani era puțin peste 32 mii lei anual (sau circa 2700 lei lunar), fiind în scădere continuă pe măsura înaintării în vârstă. După vârsta de 75 ani venitul salarial este nesemnificativ, circa 4400 lei per capita anual. Autoocuparea are un rol special pentru completarea veniturilor populației în vârstă. Veniturile din autoocupare constituie 1/3 din totalul veniturilor de muncă printre persoanele de 60 de ani și peste, iar după vârsta de 75 de ani devine practic singura sursă de venit activ. Din perspectiva de gen, femeile atât pe parcursul vieții, cât și după pensionare au venituri de muncă mai mici, inclusiv din autoocupare. Generațional, din datele agregate se atestă că și la vârste foarte înaintate (după vârsta de 80 de ani) femeile continuă să-și câștige surse de venit prin autoocupare, totuși, acestea sunt foarte mici, în medie până la 3000 lei anual. Această realitate este și un factor al bunăstării materiale precare a populației în vârstă, peste 41% din persoanele de 65 de ani și peste fiind sub pragul sărăciei absolute (BNS, 2021), accentuându-se pentru cei din mediul rural, cu o activitate predominant agricolă, și foarte evident pentru femei.

Figura 2. Veniturile de muncă ale populației în vârstă de 60 de ani și peste, mii lei, per capita anual

Sursa: estimat în baza Conturilor Naționale de Transfer calculate de Valeriu Prohnițchi

Particularitățile transferurilor către populația în vârstă. În sistemul CNT, transferurile includ toate fluxurile gratuite de bunuri între persoane, inclusiv plăți sociale și servicii de la stat, plăți fiscale și deduceri pentru asigurări sociale, transferuri între gospodării și în cadrul gospodăriilor. Sectorul public joacă un rol important în transferurile către populația în vârstă. Volumul transferurilor totale către persoanele în vârstă este aproape de două ori mai mare decât transferurile către cel mai tânăr segment al populației (0-17 ani). Circa 39% din transferurile publice "intrări" (*inflows*) au ca recipienți persoanele în vârstă de 60 de ani și peste.

Majoritatea resurselor necesare persoanelor în vârstă sunt furnizate de sectorul public prin sistemul de pensii și de asistență medicală. Un capitol important al diferitelor plăți (*other cash*) sunt efectuate pentru protecția socială a populației în vârstă, inclusiv ajutorul social și diverse ajutoare, pentru încălzire, perioada rece, indemnizațiile etc. Decalajul de gen semnificativ în speranța de viață determină lungimea perioadei de pensionare și durata primirii transferurilor: femeile sunt beneficiare cu aproximativ 11 ani mai mult decât bărbații (Gagauz et.al., 2021). În termeni agregați, transferurile publice de pensii sunt dublu mai mari pentru femeile în vârstă (8073,4 mil lei) comparativ cu bărbații (4411,3 mil lei). Cu toate acestea, pe cap de locuitor, beneficiile anuale ale transferurilor de pensii sunt mai mici pentru femei decât pentru bărbați, fapt explicat parțial de scăderea participării pe piața muncii ca urmare a rolului matern, specificul activităților economice (de regulă mai puțin plătite), a veniturilor mai mici în această perioadă, ulterior pensii mai mici. Diferențele de gen aici, sunt determinate și de numărul mai mare al femeilor în vârstă de pensionare, inclusiv ca urmare a supraviețuirii mai mari și a ratei înalte de mortalitate prematură la bărbați. Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, la începutul anului 2022, numărul total al pensionarilor pentru limită de vârstă era de 520,9 mii persoane, femeile constituind peste 69%. Persoanele în vârstă de 60 de ani și peste aveau o pondere de circa 98% în totalul pensionarilor pentru limită de vârstă, dintre aceștia 68,5% fiind femei. Mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă în 2022 a constituit în cazul bărbaților 2960,6 lei, pe când la femei 2432,2 lei (BNS, 2022).

În ce privește cheltuielile statului la capitolul sănătate, circa 40% în totalul consumului public pe acest domeniu revine populației în vârstă, de două ori mai mult comparativ cu consumul populației de 0-17 ani. Pe parcursul vieții, având în vedere necesitățile specifice maternității, adresabilitatea mai mare, și modul de viață mai sănătos, dar și numărul mai mare a generațiilor de femei în vârstă de 60 de ani și peste, balanța consumului serviciilor de sănătate este feminizată (Gagauz and Prohnitski, 2022). Se observă că la vârstele mai înaintate (vârsta de 75 de ani și peste) diferențele de gen se micșorează, estimând în medie, peste 7 mii lei per capita anual.

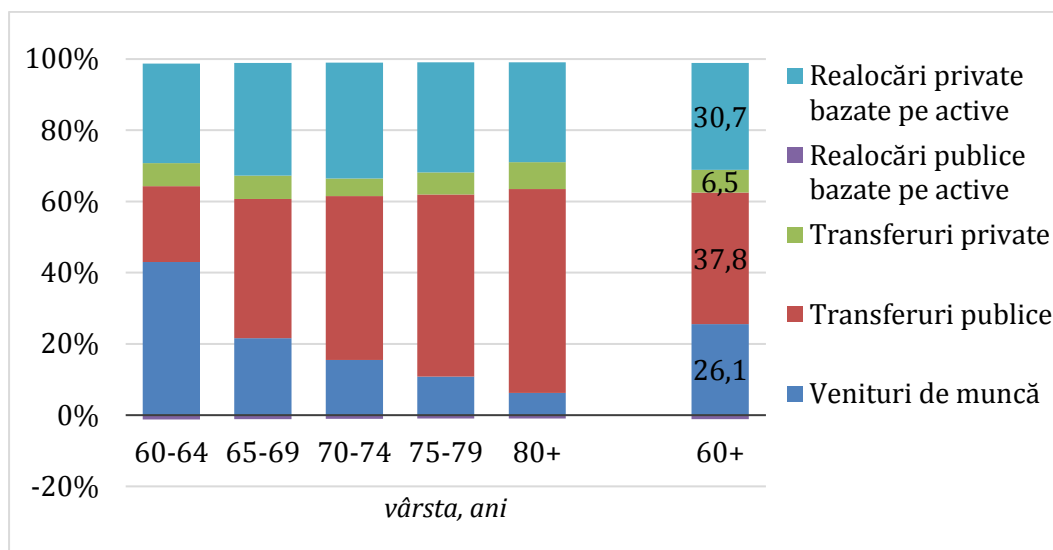
Cert este faptul că deși persoanele în vârstă sunt etichetate de regulă doar ca beneficiari și consumatori a transferurilor publice, din datele CNT se atestă că și după pensionare, inclusiv la vârstele înaintate, acestea continuă să fie donatori de transferuri publice contribuind la formarea fondului public. În medie, pe cap de locuitor în vârstă de 75 de ani și peste aceste transferuri "ieșiri" (*outflows*) constituie până la zece mii lei anual. Prin continuarea vieții active pe piața muncii vârstnicii continuă să plătească impozite, dar și alte taxe (din proprietate, pământ agricol, ș.a.).

Un rol important în acoperirea DCEV populației îl au și transferurile în interiorul gospodăriilor (*intrahousehold*) și între gospodării (*interhousehold*), ultimele, conform metodologiei CNT, se referă la remitențe. Un comportament economic uzual pentru Moldova este că populația activă investește în copiii săi, care, la rândul lor, finanțează îngrijirea părinților la bătrânețe. Din datele CNT se atestă că în cadrul gospodăriilor (*intrahousehold*) persoanele în vârstă de 60 ani și peste continuă să fie donatori pentru membrii familiei lor și doar după vârsta de 77 de ani devin recipienți de la membrii familiei. Remitențele sunt un ajutor important pentru vârstnici pe toată axa vieții rămase. Volumul total al transferurilor din remitențe pentru persoanele în vârstă, constituie 3,3 mln lei în valori agregate ceea ce reprezintă circa 12% din DCEV a populației de 60 de ani și peste, sau 18% în totalul transferurilor de remitențe pentru toate vârstele. În termeni nominali valorile oscilează în descreștere de la 8500 lei per capita anual la vârsta de 60 de ani, la circa 2200 lei anul pentru vârstnicii de 80 de ani și peste. Cu înaintarea în vârstă, acestea devin tot mai mici, în special pentru bărbați.

Ceea ce poate cheltui populația la bătrânețe depinde doar de acumulările pe care le-au făcut pe parcursul vieții economice active. Potrivit metodologiei CNT, acumulările presupun diverse alocări la nivelul gospodăriei care provin din firme, terenuri agricole, vânzarea bunurilor ș.a. dar și costul propriei locuințe (ca proprietatea privată), deși persoana nu are venit din ea fiindu-i ca loc de trai și nu un imobil dat în chirie. Pentru specificul țării, aceasta este o lacună metodologică, întrucât se raportează la un cost ipotetic atribuit locuinței, ceea ce distorsionează volumul acumulărilor reale. Totodată, prin BGC nu se reflectă în totalitate venitul din proprietăți și capital al populației, ca rezultat al ponderii înalte a non răspunsurilor și/sau a subestimării veniturilor proprii. Din datele CNT se atestă că după vârsta de 60 de ani, populația nu dispune de acumulări private, iar veniturile din active sunt foarte modeste.

Fluxul surselor care compun consumul în rândul populației în vârstă. Analiza datelor CNT arată că principalele surse de trai pentru persoanele în vârstă și care acoperă consumul lunar al acestora sunt (*Figura 3*): *transferurile publice* (circa 38%) ce includ diverse plăți pentru programe sociale, inclusiv pensii, asistență medicală și servicii sociale, aportul acestora fiind în creștere odată cu vârsta; *realocările bazate pe active private* (30.7%) –

se referă la dividende din bancă, costul casei vândute, a mașinii și alte proprietăți, însă aici trebuie de menționat că valoarea acestor realocări este mai degrabă presupusă decât una obiectivă, ca urmare a unor neajustări metodologice specifice țării în calcularea unor indicatori ai CNT, dar și a datelor incomplete din cadrul BGC; *veniturile de muncă* (26.1%) inclusiv salarial și din autoocupare; *transferurile private* - 6,5%, inclusiv inter- și intra- gospodării.

Figura 3. Ponderea surselor care compun consumul populației în vârstă de 60 de ani și peste, pe grupe de vârstă, % din valorile agregate

Sursa: estimat în baza Conturilor Naționale de Transfer calculate de Valeriu Prohnițchi

Constatăm că deși în totalul transferurilor publice pentru populația în vârstă, ponderea pensiei crește, constituind 3/4 din aceste transferuri, aceasta nu înseamnă că pensia acoperă mai bine cheltuielile vârstnicilor, evidențiindu-se, de fapt, suportul insuficient al statului pentru acest grup vulnerabil. Practic, 2/3 din sursele ce compun consumul populației de 60 de ani și peste este din contul propriu și al familiei, activitatea pe piața muncii, transferurile și realocările private.

În aspect de gen, ponderea transferurilor publice și a celor private sunt mai mari în rândul femeilor (40.8%, respectiv 9.5%) comparativ cu bărbații (33.2%, respectiv 1.8%), fapt explicat prin efectivul mai mare al femeilor de 60 de ani și peste, longevității feminine, dar și a văduvelor care trăiesc singure și primesc suportul familiei. Pentru bărbați o sursă mai importantă în acoperirea cheltuielilor prezintă venitul din muncă (32.6% comparativ cu 22% în cazul femeilor).

Concluzii. Transferurile din sectorul public pentru pensii, asistență medicală și îngrijire pe termen lung reprezintă o problemă deosebită pe

măsură ce populația îmbătrânește, deoarece aceste plăți absorb o mare parte din bugetul public. Studiile în domeniu indică în baza proiecțiilor faptul că, de obicei, aceste programe vor fi nesustenabile cu excepția cazului în care impozitele vor fi mărite, sau numărul beneficiarilor va scădea, ori prin coroborarea acestor două componente. Ca urmare a îmbătrânirii populației scăderea ratei de sprijin fiscal pentru bugetul public este inevitabilă. Pentru țările europene, către anul 2050, se estimează că pentru a compensa costurile crescute ale îmbătrânirii populației, și a echilibra veniturile și cheltuielile fiscale în bugetul public (de stat și local combinat) fie veniturile fiscale vor trebui să fie mai mari cu 14%-28%, fie cheltuielile mai mici cu 14%-28%, sau chiar o combinație a celor două (Lee and Mason, 2017) și nu doar pe componenta de bunăstare socială. Restructurarea programelor de transferuri publice este o sarcină dificilă din punct de vedere politic pentru guverne întrucât se abordează prin creșterea vârstei de pensionare și prin corelarea mai strânsă a nivelului prestațiilor cu disponibilitatea veniturilor fiscale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- BNS (2022). Vârșnicii în Republica Moldova în anul 2021. https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2021-9578_59794.html
- BNS (2021). Nivelul de trai al populației. Sărăcie și inegalități. http://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_04%20NIV/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
- Gagauz O. et al. (2021). Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare / O. Gagauz, M. Buciuceanu-Vrabie, I. Pahomii [et al.]. – Chișinău: INCE, 2021. – 168 p. <https://doi.org/10.36004/nier.ccd.2021.978-9975-89-248-3>
- Gagauz O., Prohnițchi V. (2022) Gender profile of income and consumption: evidence from the national transfer accounts of Moldova. În: *Economy and Sociology*, 2022, Nr. 1, 87-99. <https://doi.org/10.36004/nier.es.2022.1-08>
- Lee Ronald and Mason Andrew (2017). Cost of Ageing. *Finance & Development*. March 2017 Vol. 54, No. 1.
- Sambt, J., Hammer, B., & Isteniț, T. (2021). The European National Transfer Accounts: Data and Applications. *Economic and Business Review*, 23(3), 184-193. <https://doi.org/10.15458/2335-4216.1287>